

Græsk A – Stx
Vejledning / Råd og vink
Kontoret for Gymnasiale Uddannelser 2014

Alle bestemmelser, der er bindende for undervisningen og prøverne i de gymnasiale uddannelser, findes i uddannelseslovene og de tilhørende bekendtgørelser, herunder læreplanerne. Denne Vejledning/Råd og vink indeholder forklarende kommentarer til nogle af disse bestemmelser, men indfører ikke nye bindende krav. Desuden gives eksempler på god praksis samt anbefalinger og inspiration, og den udgør dermed et af ministeriets bidrag til faglig og pædagogisk fornyelse. Citater fra læreplanen er anført i kursiv.

For paradigmatisk eksempler på undervisningsforløb henvises til siden for græsk på emu.

1. IDENTITET OG FORMÅL	2
1.1. Identitet	2
1.2. Formål	2
2. FAGLIGE MÅL OG FAGLIGT INDHOLD	2
2.1. Faglige mål	2
2.1.1. De klassiske fags metoder	2
2.2. Kernestof	5
2.3. Supplerende stof	5
3. TILRETTELÆGGELSE	5
3.1. Didaktiske principper	6
3.1.2. Monumentgennemgang	11
3.2. Arbejdsformer	13
3.2.1. Mundtligt arbejde	13
3.2.2. Skriftligt arbejde	15
3.3 It	17
3.4 Samspil med andre fag	18
3.5 Typer af undervisningsmaterialer	18
3.6 Progression	19

4. EVALUERING	19
4.1 Løbende evaluering	19
4.2 Prøver	20
4.3 Bedømmelseskriterier	20

1. Identitet og formål

1.1. Identitet

”Græsk er et sprog- og kulturfag, der omhandler antikken som grundlag for europæisk kultur. Faget beskæftiger sig med græske originaltekster og monumenter, hvori værdier, begreber og formsprog, der blev normgivende for europæisk kultur, kommer til udtryk”.

1.2. Formål

”Gennem arbejdet med centrale græske tekster og monumenter fra antikken og med tekster og monumenter, der kan perspektivere dem, opnår eleverne indsigt i græsk sprog og kultur med vægt på evnen til at se lange linjer og forbindelser i europæisk kultur. Faget sætter eleverne i stand til at analysere og fortolke tekster og monumenter i en historisk kontekst og giver dem begreber til at forstå og reflektere over deres egen og andre kulturer.

Den sproglige viden og kulturelle forståelse, som opnås i græsk, styrker elevernes studiekompetence ved at give dem forudsætninger for og metode til at sætte sig ind i almene sproglige og humanistiske spørgsmål og problemstillinger.”

2. Faglige mål og fagligt indhold

2.1. Faglige mål

Afsnittet om faglige mål er læreplanens vigtigste afsnit og reference for læreplanens øvrige afsnit. Således er kernestoffet bestemt med henblik på opfyldelsen af de faglige mål, og bestemmelserne om kernestoffet i græsk skal læses med de faglige mål som forudsætning.

Udgangspunktet for alle faglige mål er, at eleverne ved undervisningens afslutning kan så meget græsk, at de kan læse græske originaltekster. Den sproglige viden, de grammatiske færdigheder og et centralt ordforråd er forudsætning for analyse, oversættelse og fortolkning, og heri ligger det væsentligste formål med det sproglige arbejde. Det er altså et mål, at eleverne lærer så meget græsk og opnår en sådan fortrolighed med fagets hjælpemidler, at de kan læse græske tekster, vurdere oversættelser og ”kontrollere” og selvstændigt forholde sig til citater, kilder osv., når de siden hen i deres studier, i deres profession eller som kulturelt interesserede møder tekster på græsk.

Det er den samlede undervisning, der sikrer, at alle de faglige mål opfyldes. De fleste faglige mål er imidlertid generelle og opfyldes gennem alle læste tekster.

2.1.1. De klassiske fags metoder

I den sidste pind af læreplanens faglige mål (2.1) står der, at eleverne skal

– *demonstrere viden om fagets identitet og metoder.*

Kravet stilles dels af hensyn til *faget selv* med det formål at kunne vurdere, hvad der arbejdes med i faget, hvordan der arbejdes i faget og med hvilket formål, dels af hensyn til mødet i *samarbejde med andre fag* for at kunne vurdere fagets egne muligheder og begrænsninger i forhold til andre fags muligheder og begrænsninger, hvad enten disse fag er beslægtede eller tilhører andre fakulteter. Overordnet er tankegangen altså, at verden er hel, og at fagopdelingen forudsætter, at der også sættes fokus på, hvordan det enkelte fag kan bidrage til den hele og nuancerede forståelse af verden.

I den klassiske oldtid opstod videnskaberne, som led i det frisættelsesprojekt fra magterne (fra mythos til logos), der satte viden på dagsordenen. Det begyndte i den græske oplysningstid, blev genoptaget i renæssancen og fuldt udfoldet i og efter 1700-tallets oplysningstid med tilblivelsen af den moderne verden - en succeshistorie i den vestlige civilisation og det naturlige og nødvendige fundament for vor tids globalisering.

Fra antikken til i dag har der altså været fokus på viden med dertil hørende dannelse og uddannelse som basis for individets frisættelse.

Vidensprojektet, som hos grækerne fik betegnelsen filosofia, hos romerne humanitas, dækkede viden om alt. Den moderne inddeling af videnskaberne i naturvidenskab og humanvidenskab (samfundsvidenskab og humaniora) går tilbage til universitetskonstruktionen i begyndelsen af 1800-tallet, som var en konsekvens af oplysningstiden. De klassiske fag var de første humanistiske fag i 1800-tallets universitetskonstruktion og dermed humanioras grundlag.

Helt tæt knyttet til vidensprojektet er spørgsmålet om metode. Metode skal sikre kvaliteten af den høstede viden, at den er så sand som muligt, så at udfoldelsen af menneskelivet i samspillet mellem natur og kultur og samfund kan foregå så kvalificeret som muligt.

De klassiske fags genstandsfelt er tekster og materielle levn fra antikken, samt den betydning disse har haft i senere europæisk kultur. Materialet er kulturens tegn. Det er fremstillet af en person, som gennem tegnet bærer et budskab, en meddelelse, en mening eller en følelse ind i sin tid. Betegnelsen ideografisk dækker, at der er tale om enkeltstående værker, der skal tydes og tolkes for deres mening (intentionalitet).

Metodisk er hermeneutikken basis. Pointen i hermeneutikken er, at der aldrig er noget tegn/ ytring/ udtryk, som er uden sammenhæng. Mennesket er indlejret i sin kultur (synkront), men ligesom det har arvet både sit sprog og sin kultur, sætter det sig sproglige og kulturelle spor, som danner nye sammenhænge: kultur producerer kultur (diakront).

Øvelsen går ud på at begribe meningen i de klassiske tekster og kunsten og forstå, hvilke spor de har sat sig. Meningen begribes i arbejdet fra detalje til helhed og omvendt, i det der betegnes som den hermeneutiske cirkel.

Når læreplanerne fokuserer på, at valg af tekster og kunst skal afspejle de klassiske fags betydning i senere europæisk kultur er det med udgangspunkt i hermeneutikkens tanke om kulturproduktion. De klassiske fag har sat sig spor – sprogligt og kulturelt - fra antikken til i dag, og er på den måde indlejret i den moderne kultur og i os. Derfor går øvelsen i arbejdet med perspektivering ud på at afdække, hvilke spor der er sat. Man kan tale om (mindst) to spor. Dels en kontinuerlig fortsættelse af sprog og kultur fra antikken til i dag. Det aflæses tydeligt i sproget, hvor påvirkningen fra især latin, men også græsk, på de moderne europæiske sprog er overordentlig stor. Det andet spor er enestående for de klassiske fag. Det er den gentagne tilbagevenden til udgangspunktet i antikken

ofte i markante frisættelsesperioder i den vestlige civilisation – som f.eks. renæssance og oplysningstid. Renæssancehumanisterne vendte sig mod kilderne ”ad fontes”, bibliotekerne hos oplysningstidens tænkere var for langt størsteparten klassikere. De spor, de antikke forfattere har sat sig i Augustin, Shakespeare, Goethe, Freud, Marx, Popper, Karen Blixen, Paul Auster etc. etc., ligesom de gentagne barokker og klassicisme i billedkunst og arkitektur, og den stadige diskussion om demokrati som den mest ordentlige styreform – alt dette afspejler kulturens aftryk.

De klassiske fags postulat er altså i hermeneutikkens optik, at der i den moderne kultur massivt er indlejret spor af den antikke kultur. Det er i den sammenhæng, at læreplanens krav om væsentlighed og lødighed i valget af tekster og kunst skal ses. Lødigheden gælder tekstens/monumentets udtrykskraft i form og indhold. Væsentligheden gælder betydningen af det spor, der lægges ud. I afdækningen af sporene får vi nøglen til forståelse af helt centrale elementer i europæisk kultur og indsigt i vores egen identitet - og dermed en viden, der kvalificerer os til at samtale om verden nu.

Det er gennem det metodiske arbejde med kulturens spor – tekster og monumenter, de antikke såvel som receptionens – at samtalen kvalificeres.

Hovedprincippet for arbejdet med teksterne - hvad enten de læses på græsk eller latin eller i oversættelse - er autopsi. På trods af den fremmede verden læses autentiske antikke tekster – teksterne selv og ikke refererende gengivelser af dem. Når teksterne læses i oversættelse, er der kun dén som fortolkende mellemlid mellem den antikke tekst og den moderne læser. Når teksterne læses på latin eller græsk er autopsien fuldstændig. Tilsvarende gælder det for kunsten, at der kun er den fotografiske gengivelse mellem værket og beskueren.

Er udgangspunktet originalsprogene, begynder vi med oversættelsen, når tekstens mening skal etableres, og arbejdet med ordbog og grammatik står helt centralt. Hvordan vælge, hvilken betydning af glosen, der blandt de mange muligheder i ordbogen er rigtig i netop dette udtryk? Hvad siger grammatikken om anvendelse af konjunktiv i relativsætninger, og hvad betyder det for fortolkningen af netop denne sætning? Ordbogens og grammatikkens metodik må eleverne kende for at kunne foretage hensigtsmæssige valg. Men tekstens mening etableres ikke kun ved hjælp af ordbog og grammatik. Den analyseres - også når der arbejdes med oversatte tekster - med udgangspunkt i kontekst, forfatter, genre, retorik, samtidens historie, filosofi, samfundsforhold, politik, religiøse forestillinger, kønsroller etc., etc.. Dette metodiske arbejde er den hermeneutiske cirkel i fuld udfoldelse.

I samtalen om alt dette vil eleverne forstå, at også humanistiske fag arbejder på et metodisk grundlag, der ligner de naturvidenskabelige fags: at grammatikken, ordbogen og genreinddelingen etc. er udtryk for en undersøgelse af materialet for lovmæssigheder (nomotetisk), og at anvendelsen af disse metodiske tilgange er basis for en pålidelig etablering af tekstens mening.

Metodisk drejer det sig altså grundlæggende om på hermeneutisk grundlag at få fat på tekstens/kunstværkets betydning aflæst i epokens kulturelle kontekst og i sporene, og den enkelte tekst læses overordnet efter denne metode. Men i tillæg hertil er der et meget stort antal metoder eller værktøjer til at løse op for tekstens mening. Det være sig tekstinterne metoder (f.eks. nøglebegreber i teksten) eller teksteksterne metoder (f.eks. en teori, der lægges ned over teksten). Mange af disse har deres udgangspunkt i den meget store mængde litteraturteori med tilhørende metoder til læsning af tekster, som det 20. årh. har leveret: Nykritik, marxistisk litteraturteori, narratologi, postmodernistisk-, feministisk-, freudiansk-, dekonstruktivistisk litteraturteori etc. etc. Disse mange forskellige tilgan-

ge er alle anvendt også på klassiske tekster og har sat deres spor i litteraturen om klassikerne, og påvirket underviserne gennem deres studier og virke som lærere. Men et skoleridt i forskellige litteraturteorier og dertilhørende metoder kan ikke anbefales. Det gælder om at gebærde sig praktisk og fornuftigt. Enkle greb, der kan systematisere tekstens udsagn kan anbefales. Det kan være nøglebegreber i teksten, modsætninger i teksten, brud med genren eller lignende. Anvendes moderne litteraturteorier og metoder på teksterne, kan det anbefales at gøre det i forenklede udgaver. Men det er vigtigt at tale med eleverne om, hvad den metodiske tilgang er – hvor enkel den end måtte være - og det er vigtigt at pointere, at formålet med det metodiske tekstlæsningsarbejde er at give så kvalificeret et bud på tekstens betydning som muligt.

Øvelsen i gymnasiet er således at formidle metodebevidsthed gennem undervisningspraksis, så at det bliver forståeligt og håndterbart for eleverne, når der arbejdes i faget og fra faget ud i samarbejde med andre beslægtede fag eller med fag fra andre fakulteter.

Samarbejdet med andre fag kommer ind i forbindelse med arbejdet med sporene - perspektivering. Den opgave løses bedst i samarbejdet med andre fag. Er sporet litterært og perspektivering nyere tekster på f.eks. fremmedsprog og dansk, er det klart at samarbejde med de pågældende fremmedsprog og dansk på metodisk grundlag kvalificerer samtalen. Er der tale om et politisk spor vil et samarbejde med moderne fremmedsprog, filosofi, historie eller samfundsfag være optimalt. Men der er også rige muligheder for samarbejde med de kunstneriske fag, de naturvidenskabelige fag og matematik. Det er i samtalen med eleverne og i fagenes møde på et metodisk grundlag, at dannelsens mål udfolder sig: den stadige overvejelse af menneskets placering i forhold til naturen, kulturen og samfundet.

2.2. Kernestof

Undervisningens indhold er bestemt af de faglige mål; kernestof og supplerende stof er derfor afledt heraf.

Der opereres med en kerneperiode, der hedder klassisk tid, dvs. at mere end halvdelen af de tekster, der læses på græsk, skal stamme fra denne periode.

Der henvises i øvrigt til denne vejlednings kapitel 3.1

2.3. Supplerende stof

Som det fremgår af de faglige mål, skal eleverne kunne perspektivere de græske tekster i forhold til såvel antik, herunder romersk, som til senere europæisk kultur. Da denne perspektivering sker på grundlag af antikke og efterantikke tekster og på grundlag af monumenter både antikke og senere, er kernestoffet ikke tilstrækkeligt til at opfylde målene jvf. læreplanens § 2.3 og § 3.1, der stiller krav til perspektivering af teksterne læst i eller uden for temaerne. Om brug af faglitteratur jvf. denne vejlednings kapitel 3.5.

3. Tilrettelæggelse

I almen sprogforståelse har eleverne lært den almindelige grammatiske terminologi og grundbegreberne i syntaktisk analyse, herunder sætningsanalyse. De har desuden i latin stiftet elementært bekendtskab med fx deklination og konjugation, sammenhængen mellem kasus og ledfunktion og

verbal og nominal kongruens. Den grammatiske viden, eleverne herved har erhvervet, udbygges i græsk og på klassisksproglige studieretninger sideløbende i latin.

3.1. Didaktiske principper

Begynderundervisning

Det er en god ide at planlægge begynderfasen således, at holdet kommer i gang med at læse originaltekst så hurtigt som muligt. Der er flere muligheder for at planlægge undervisningen i begynderfasen, men det må under alle omstændigheder anbefales, at der helt fra begyndelsen læses sammenhængende tekster. Teksterne bør have et indhold, som gør det muligt at inddrage kulturstoffet.

Der er tre muligheder: Enten kan man vælge at begynde med parafraserede tekster, med konstruerede tekster eller direkte med lettere originaltekster evt. efter en kort introduktion. Man kan benytte et allerede eksisterende begyndersystem, eller læreren kan udvikle sit eget system. Det giver læreren mulighed for at tilpasse begynderfasen til den enkelte klasse og til de tekster, der planlægges læst, fx ved at parafrasere/bearbejde/tillemppe/konstruere tekster, som introducerer ordforråd, syntaks, indhold etc. i de originaltekster, der læses efter begynderfasen. Det er også en mulighed efterhånden at veksle mellem tillempede tekster og lettere originaltekster, fx således at en tekst først læses i bearbejdet form fulgt op af den ubearbejdede originaltekst, eller at dele af en tekst læses i ubearbejdet form, mens andre dele kan være bearbejdede.

Eleverne må først lære det græske alfabet og øve sig i bogstavernes korrekte rækkefølge, da ordbogsopslag ellers vanskeliggøres unødigt. Daglig højtlesning og små skriftlige opgaver på græsk fremmer elevernes fortrolighed med bogstaverne. Eleverne bliver hurtigt opmærksom på accenterne og skal lære at udtale ordene med den korrekte betoning. Efterhånden må de også lære reglerne for accenternes placering. Dette hjælper eleverne til at skelne mellem former, der ellers kan forveksles, og er derved en hjælp ved ordbogsopslag.

I begynderfasen vil teksterne som regel være glosserede, hvilket kan medføre, at eleverne for sent kommer i gang med at bruge ordbogen, hvis der ikke gøres en særlig indsats, fx ved en fælles gennemgang af ordbogsartikler, hvor ordbogens systematik forklares. Til indlæring af det basale ordforråd kan det være hensigtsmæssigt også at anvende frekvensbaserede ordlister.

I begynderundervisningen må læreren sørge for, at eleverne systematiserer deres iagttagelser og opstiller enkle regler. De fleste syntaktiske regler vil kunne reduceres til regler, eleverne i forvejen kender fra dansk, og som også anvendes i latin. Et omhyggeligt arbejde med orddannelser kan lette elevernes gloseindlæring og senere hen deres tekstforståelse.

En tæt glossering - med angivelse af, hvilke gloser der bør læres udenad – sikrer en god læsehastighed, uden at elevernes arbejdsbyrde bliver urimelig. Læsning af originale tekster forudsætter ikke nødvendigvis, at fx hele verbalmorfologien har været behandlet. En række både morfologiske og syntaktiske fænomener kan sagtens præsenteres i forbindelse med læsning af lettere originale tekster.

Også i begynderfasen må det anbefales, at eleverne med udgangspunkt i den græske tekst arbejder med centrale sider af den græske forestillingsverden, hvilket kun lader sig gøre, når begynderteksterne rummer et lødigt indhold og inddrager væsentlige sider af græsk historie og kultur.

Under alle omstændigheder kan det anbefales sideløbende med tekstlæsningen på græsk også i begynderfasen at læse oversættelser af de værker, hvorfra uddragene på græsk er taget, og i det hele taget i begynderfasen at inddrage oversat litteratur, så arbejdet med græsk kultur integreres i undervisningen allerede tidligt i forløbet.

Tekst- og temavalg

Tekstvalget finder sted ud fra faglige overvejelser i overensstemmelse med læreplanens bestemmelser om de faglige mål. Af de faglige mål fremgår bl.a. at eleverne skal kunne "*identificere, forklare og forholde sig til væsentlige værdier, begreber og tanker i antikken*", og at de skal kunne "*vise, hvorledes antikken har betydning i senere europæisk kultur.*" Det overordnede tekstvalgskriterium er altså teksternes lødighed og deres betydning i europæisk kultur.

Når læreplanen bestemmer, at kernestoffet er græske originaltekster fra Homer til og med Aristoteles, og at hovedvægten lægges på klassisk tid, betyder det, at Homer skal være repræsenteret blandt de statarisk læste tekster, og at mere end halvdelen af de statarisk læste tekster skal være fra klassisk tid.

Et vigtigt tekstvalgskriterium er teksternes evne til at belyse hinanden eller tale sammen, således at de tilsammen udgør et tekstligt univers. Hermed menes, at det skal tilstræbes at vælge tekster, der kommenterer hinanden, modsiger hinanden, forholder sig til hinanden eller uddyber hinanden. I denne forbindelse vil det være naturligt at benytte sig af supplerende læsning i oversættelse. Det bør altid tilstræbes, at teksterne kommer til at udgøre en enhed, hvis dele kompletterer hinanden, således at eleverne får et alsidigt billede af græsk kultur, først og fremmest i klassisk tid, og dens betydning i europæisk kultur.

Obligatoriske genrer

Ifølge læreplanen § 3.1 skal mindst fem genrer være repræsenteret blandt de statarisk læste tekster. Af disse fem er filosofi, epos, historie og retorik obligatoriske. Derudover skal mindst én af genrerne lyrik, drama, biografi eller naturvidenskabelige tekster være repræsenteret. Begrebet genre skal forstås bredt. Således vil fx retorik kunne dækkes både af en teoretisk fremstilling af retorikken og af en tale. Med epos menes al heksameterdigtning, men kravet vil i øvrigt altid være dækket ind af den obligatoriske læsning af Homer.

Det fremgår af læreplanen § 3.1, at de statarisk læste tekster altid skal læses også i deres *egen ret*. Det betyder, at selv når teksterne er læst tematisk, skal tekststykkerne være så lange, at teksterne får lov at "tale ud", og de må ikke reduceres til blot at være illustrationer eller eksemplificeringer af en generel problemstilling. Når der læses uddrag af tekster på græsk, kan disse suppleres med læsning af tekster i oversættelse, der giver eleverne mulighed for læsning af hele, afsluttede tekster.

Temalæsning

Ud over kravet om, at teksterne skal vælges efter deres evne til at belyse hinanden eller tale sammen, organiseres ifølge læreplanens § 3.1 en del af stoffet omkring mindst tre centrale temaer. Netop temaerne giver gode muligheder for at inddrage perspektiverende tekster. Det er et fagligt mål, at eleverne kan gøre rede for den græske kulturs betydning i europæisk kultur, og de skal kunne perspektivere de græske tekster på et dokumentarisk grundlag, dvs. i senere tekster og monumenter, og det prøves de i til eksamen.

Et tema bør have en sådan bredde og dybde, at det bl.a. i kraft af lødige tekster åbner for væsentlige problemstillinger og perspektiver. Udgangspunktet i et tema kan enten være et antikt emne eller en antik problemstilling, der perspektiveres, eller det kan tage sit udgangspunkt i en moderne problemstilling.

Inden for hvert af de tre temaer skal alle læsestrategier være repræsenteret.

Læsning af græske tekster

De forskellige læsestrategier

Læreplanen opererer med 3 forskellige læsestrategier: statarisk læsning, kursorisk læsning og læsning med paralleloversættelse.

1. Statarisk læsning

De fire centrale discipliner i statarisk læsning er oversættelse, sproglig analyse, indholdsanalyse og perspektivering. Det er især i arbejdet med de statarisk læste tekster, eleverne indøver de grundige arbejdsmetoder, der henvises til i læreplanens § 1.2, og som vil blive beskrevet indgående nedenfor.

Oversættelse

Oversættelsen af teksterne har en dobbelt funktion: Den er en kontrol af, at indholdet og sætningsstrukturen er forstået, og samtidig en træning i at formulere fremmedartede tanker og udtryksformer på modersmålet. Den lidt kluntede, tekstnære oversættelse er et godt redskab til at komme ind i en tekst med – med respekt for tekstens egen ordstilling. Den gode oversættelse er resultatet af en vurdering, der også inddrager tekstens stilistiske elementer. Således bør eleverne lære at formulere på dansk alt, hvad teksten siger. Lejlighedsvis bør eleverne også forsøge sig med mere frie og litterære oversættelser, der kan følges op af overvejelser om oversættelsesproblematik, fx om oversætteren som forræder (“traduttore-traditore”).

Nøglen til forståelse af teksten ligger i arbejdet med oversættelsen. Man kan skitsere forskellige metoder:

- Ny lektie kan med fordel gennemgås med læreren for at indøve *metode*. Én metode kan være at tage udgangspunkt i sætningens syntaktiske struktur, en anden kan være den lineære læsning af teksten (den græske ordstilling fastholdes), en tredje at tage udgangspunkt i kendte ord og begreber, nøgleord osv.
- Men det er også vigtigt, at eleverne lærer *selv* at bruge ordbog og grammatik. Derfor kan dele af teksten – alt efter sværhedsgrad – overlades til selvstændig hjemmeforberedelse, og helst uden at der glosseres for tæt. Evt. henvisninger til grammatik kan følge gennemgangen eller gives til ikke-gennemgåede tekststykker
- En tredje metode er, at eleverne i små grupper selv gennemgår teksten; forudsætningen er her, at teksten er af en vanskelighedsgrad, der ikke overstiger deres muligheder, og at læreren hele tiden er til rådighed med løsningshjælp til problemer.

For alle metoder gælder

- at det er vigtigt at *høre* græsk; derfor bør der læses op i hver time
- at man bør sørge for en klar markering af de enkelte dele af ordet (rod/stamme/endelser)
- at fremgangsmåden er *analyserende*: finde subjekt og prædikat, spørge: Hvad er der tomplads for her? hvem? hvad? til hvem? osv.

- at man også viser respekt for den græske *ordstilling*. Eleverne skal øves i at bemærke endelserne (kasmus og aspekt/modus/tid) og småordene (konjunktioner og partikler) og evt. bruge oplæsningen til at markere sætningens struktur og mening
- at eleverne bør vænnes til at gøre stilistiske iagttagelser og overveje, hvad teksten siger ved sin ordstilling og valg af ord og former.

Sproglig analyse

Elevernes tilegnelse af færdigheder i sproglig analyse skal først og fremmest give dem et redskab til tydning og forståelse af teksterne. Den sproglige analyse er således ikke et mål i sig selv, når man ser bort fra, at analysefærdighed bidrager til at uddybe indsigten i almensproglige strukturer og funktioner. De nødvendige sproglige kundskaber må defineres i forhold til de valgte tekster.

Under indlæringen af morfologien kan det anbefales især at indøve ordstammer og morfemer, og de vigtigste lydregler kan bidrage til den morfologiske forståelse. I det hele taget er det en god idé at lægge vægten på det systematiske, hvortil opstillinger af nominal- og verbalbøjninger, som tydeligt markerer morfemerne, tjener. Sådanne opstillinger vil også vise eleverne, at antallet af forskellige former, der skal indøves, i virkeligheden er langt mindre, end de ved en umiddelbar betragtning måtte antage.

På samme måde kan det anbefales at systematisere syntaksen, fx kan ledsætninger inddeles i tre grundtyper: substantiviske, adjektiviske og adverbielle, der igen kan bestemmes i et endeligt antal ledfunktioner.

Der skal undervises i helsætningsanalyse, og eleverne skal kunne gennemføre en helsætningsanalyse. Den syntaktiske analyse giver overblik over sætningsstrukturen og er en god hjælp til oversættelsen. Undervisningen må tilrettelægges således, at denne erkendelse er mulig på de forskellige kundskabstrin, også de elementære. Principperne for helsætningsanalyse kender eleverne allerede fra almen sprogforståelse. Det er vigtigt, at både ord, ordforbindelser og ledsætninger analyseres som sætningsled og bestemmes som kerneled, adled eller del af en neksus.

Under analysen skal eleverne give en udtømmende, men ikke nødvendigvis kompliceret redegørelse for helsætningens led.

Grammatisk terminologi

Dansk Sprognævn udsendte i marts 1995 en oversigt over anbefalede grammatiske betegnelser.

Terminologien fra denne oversigt danner rammen for den syntaktiske analyse og dens terminologi i almen sprogforståelse og giver endvidere et godt udgangspunkt for etableringen af en fælles grammatisk terminologi på den enkelte skole. Den terminologi, som eleverne kender fra almen sprogforståelse, anvendes også i græsk, selv om en mere konsekvent brug af de internationale (latinske) betegnelser undertiden vil være naturlig i græsk.

Indholdsanalyse

Sproget er ikke blot et kommunikationsmiddel til overførelse af praktisk og konkret information, men også et nuanceret instrument til formidling af logisk argumentation, filosofisk indsigt, æstetisk oplevelse og følelser. Denne erkendelse er en vigtig forudsætning for *tekstfortolkningen*. I analysen af teksten skal dens historiske kontekst inddrages, og teksten og forfatteren skal placeres i en litterær, filosofisk, historisk osv. sammenhæng.

For at eleverne kan danne sig et overblik over indholdet i teksten, er det en god idé at begynde tekstfortolkningen med en parafrase, der begrundes og dokumenteres i teksten fx ved fremdragelse af nøgleord, antitetiske opstillinger osv. Herefter kan man gå over til en egentlig fortolkning og perspektivering af teksten.

For at forstå teksterne skal eleverne kunne placere forfatterne i en litterær og historisk sammenhæng. De skal derfor erhverve sig et overblik over hovedtrækkene i samfundsudviklingen, herunder de materielle vilkår, hovedsageligt i klassisk tid. Eleverne skal opnå kendskab til væsentlige værdier, centrale begreber og tanker, og læsningen af de græske tekster skal give eleverne kendskab til den litterære, politiske og filosofiske tradition og give dem forudsætninger for at forstå fælles europæisk begrebsdannelse og kunstnerisk udtryksform.

Perspektivering

Læreplanens § 3.1 taler om perspektivering i forbindelse med temaerne, men det faglige mål om perspektivering gælder naturligvis også de tekster, der er læst uden for et tema.

Læreplanen (faglige mål § 2.1) taler om at identificere væsentlige værdier, begreber og tanker i antikken. Når det kræves, at eleverne skal kunne vise, hvordan antikken har betydning i senere europæisk kultur, er det således altid de antikke teksters eget udsagn, der begrundet perspektiveringen. Kravet om inddragelse af perspektiverende tekster og monumenter skal sikre, at også perspektiveringen foregår på et dokumentarisk grundlag, også når den tager udgangspunkt i en moderne problemstilling.

En *perspektiverende tekst* er en antik eller en nyere tekst, der læses tematisk og ikke nødvendigvis i sin egen ret. Romerske tekster kan vise, hvorledes græsk kultur er en afgørende forudsætning for romersk kultur og omformes og formidles til eftertiden af romerne. Med senere tekster menes efterantikke tekster. En perspektiverende tekst er ikke en tekst, der blot er refererende, men den indeholder og argumenterer for et selvstændigt synspunkt eller er et selvstændigt kunstværk.

Antikke perspektiverende tekster kan være læst både på græsk eller latin og i oversættelse. De latinske tekster kan læses i et samarbejde med latin. På samme måde kan senere tekster være læst i samarbejde med et andet fag. Hvis græsk på A-niveau indgår i en blandet studieretning, er det vigtigt at samarbejde med oldtidskundskab for de elever, der ikke har græsk.

Under perspektivering hører også det græske sprogs betydning for udvikling af de moderne sprogs ordforråd. Fra græsk stammer en lang række fremmedord, herunder også hybrider, låneord og oversættelseslån som teknisk terminologi både inden for naturvidenskab, humaniora og teologi. Opmærksomhed herpå bidrager til erkendelse af, hvorledes fx psykologiske og intellektuelle processer beskrives i et billedsprog, der enten er direkte græsk/latin eller oversættelseslån, hvor det græske og latinske billedsprog er gengivet direkte på et andet sprog.

2. Kursorisk læsning

Ved kursorisk læsning forstås læsning af græske tekster, hvor tekstens tematik er i fokus. En sådan læsning vil ofte være formålstjenlig som introduktion til og som opfølgning af statarisk læste tekster: Har eleverne gennem den statariske læsning erhvervet sig en vis fortrolighed med de pågældende teksters ordforråd og idiomatik, er det hensigtsmæssigt at supplere med læsning, hvor oversættelse og forståelse har en mere tentativ karakter, og hvor eleverne kan arbejde med den græske

tekst ud fra en identifikation af begreber og nøgleord. Ved kursorisk læsning inddrages ofte paralleloversættelser som hjælpemiddel.

3. Læsning med paralleloversættelse, hvor formuleringer og kernesteder undersøges og verificeres i den græske tekst

Denne læsestrategi knytter sig især til den statariske læsning, og tjener til at opøve elevernes færdigheder i at benytte og vurdere oversættelser.

For at kunne bruge en paralleloversættelse som et hjælpemiddel i forbindelse med tekstlæsningen, både den statariske og den kursoriske, skal eleverne gøres bevidste om, hvilken hjælp de kan forvente fra en paralleloversættelse: normalt ikke en nøgle til den græske sætnings syntaks og dermed en umiddelbar nøgle til oversættelsen, men en indsigt i indholdet af sætningen og dermed en indirekte hjælp til oversættelsen.

I forbindelse med oversættelsesvurdering er det overordnede synspunkt, at en oversættelse altid er en fortolkning. Eleverne skal både forstå nødvendigheden af at kunne gå direkte til originalteksten, og de skal opøve deres evne til at forholde sig kritisk til en oversættelse, herunder også vurdere, hvor tidsbundet enhver oversættelse er, og hvor hurtigt stærkt aktualiserende oversættelser ofte forældes. Eleverne skal altså ikke blot trænes i at vurdere oversættelsens gengivelse af originalens grammatikalitet og begreber, selv om det altid er udgangspunktet, men også vurdere, i hvor høj grad den dækker forlæggets stil og sprogtoner.

Denne arbejdsmetode opøves også i det skriftlige arbejde, hvor arbejdet med paralleloversættelser er en obligatorisk disciplin.

4. Oversatte tekster fra den græske og romerske oldtid

Kravet om læsning af tekster i oversættelse giver eleverne mulighed for at fordybe sig i hele, afsluttede tekster. Teksterne skal så vidt muligt have lov til at tale ud, så deres litterære kvaliteter træder klart frem og deres filosofiske, historiske osv. baggrund belyses. Læsningen i oversættelse bidrager således til at sætte de tekster, der læses på græsk, ind i deres relevante sammenhæng (værk, forfatterskab, genre) og til at udvide elevernes kendskab til forfattere, genrer og områder, der ikke læses på originalsproget.

Både inden for og uden for den tematiske læsning benyttes de oversatte tekster til at sætte de statarisk læste tekster ind i et antikt perspektiv. De romerske tekster vil ofte kunne vise, hvorledes romerne bygger på den græske kultur, reflekterer over den, videreudvikler den og undertiden ligefrem konkurrerer med den.

I hele forløbet læser man normalt oversættelser parallelt med de tekster, parafraserede eller originale, som holdet arbejder med.

3.1.2. Monumentgennemgang

Mål

Gennem studiet af græsk kunst og arkitektur opnår eleverne indsigt i sider af den græske kultur, som dels supplerer teksternes udsagn, dels på selvstændig vis har dannet udgangspunkt for europæisk kunst- og arkitekturhistorie. Gennem beskrivelse og analyse af monumenterne opnås fortrolighed med kunstens og arkitekturens indhold og udvikling fra arkaisk til og med hellenistisk tid. Med denne indsigt bibringes eleverne et grundlag for at kunne analysere og vurdere senere europæisk

kunst og arkitektur i deres mangeartede fremtrædelsesformer, der oftest rummer en afhængighed af eller reaktion mod den klassiske arv. I sidste instans vil eleverne hermed også opnå en indsigt, som sætter dem i stand til at vurdere deres eget nutidige kulturspecifikke europæiske formsprog i relation til andre kulturers formsprog.

Valg af monumenter

Udvælgelsen af de enkelte monumenter sker i princippet efter kriterierne lødighed og væsentlighed. Under gennemgangen af monumenterne er det vigtigt, at eleverne gennem fremtrædende og karakteristiske eksempler får illustreret udviklingen i det formsprog, som blev normdannende for senere europæisk kunst og arkitektur. Derfor har gennemgangen af fx græsk tempelarkitektur højere prioritet end den almindelige grækernes bolig, som ikke har spillet nogen væsentlig arkitekturhistorisk rolle. På samme måde er det under gennemgangen af græsk kunst vigtigt, at de anvendte eksempler er af god kvalitet og viser niveauet i græsk kunst, samt at de klart illustrerer udviklingen i græsk kunst.

Gennemgangen

Monumenterne falder i to grupper: Arkitektur og kunst. Kunst er billedkunst og omfatter billedfremstillinger i bred forstand som vasmaleri og skulptur, men også vægmaleri, mosaikker og andet kan indgå. Den græske kunsts historie kan følges længst tilbage i *vasmaleriet*, og en gennemgang af græsk vasmaleri kan fx tage udgangspunkt i sengeometrisk vasmaleri. Her brydes den abstrakte ornamentik for første gang af et udsparet billedfelt, hvor der fortælles en historie: Det narrative element, som vi kender så godt fra litteraturen, holder sit indtog i den bildende kunst. Udviklingen herefter karakteriseres af, at det narrative bliver det dominerende, mens ornamenteringen viger. Samtidig forandres figurfremstillingen fra at være et symbolsk udtryk til at blive en naturalistisk gengivelse i to dimensioner for mod slutningen at ende i tredimensionale fremstillinger, der søger at bryde vasefladens todimensionale form.

Den græske figurfremstillings udvikling og det kunstneriske formsprog følger næsten samme mønster i *skulpturen*, og hvad enten det ved monumentgennemgangen vælges at blande skulptur og maleri, eller de to grupper gennemgås særskilt, går opgaven ud på, at eleverne lærer at beskrive kunstværket i detaljer og uddrage de karakteristika, som gør det muligt at foretage en datering og en fortolkning.

Fortolkningen kan begrænses til en identifikation af, hvilket motiv, evt. hvilken myte, vasebilledet fremstiller, eller gå videre i en diskussion af, fx hvorfor netop denne myte forekommer netop på denne tid, eller hvorfor formsproget ser ud, som det gør på det pågældende tidspunkt. For nogle kunstværker vil denne del af fortolkningen kunne yde væsentlige bidrag til forståelse af tidsånden, ikke mindst hvis de læste tekster kan supplere diskussionen.

Gennemgangen af græsk *arkitektur* adskiller sig fra billedkunsten ved ikke i så høj grad at interessere sig for udviklingen af arkitekturens formsprog som for at afdække, hvori dette formsprog består i sin udviklede form i klassisk tid. Arkitektur gennemgangen vinder ved inddragelse af elevernes kendskab til skulptur, der ofte anvendes som et betydningsfuldt element i arkitekturen. Således kan fx et tempels skulpturelle udsmykning give en fortolkningsdimension i arkitektur gennemgangen.

Romerne overtager et fuldt udviklet græske formsprog både i arkitektur og kunst, og romersk kunst og arkitektur i republikken er en del af hellenismen. Fra Augustus' tid og frem kan *Romersk kunst* med fordel ses som den første af en lang række klassicisme i europæisk kunst, som veksler med perioder med barok. Nedslag i romersk kunst og arkitektur illustrerer godt, hvordan receptionsprocessen foregår. I forbindelse med arkitektur gennemgangen, kan eksempler på augustæisk klassicisme illustrere, hvordan det klassiske græske formsprog anvendes til Augustus' iscenesættelse af en

påstået genindførelse af republikken. Et tilsvarende projekt kan iagttages i skulpturen. Men man kan også lægge vægt på de nyskabelser, romerne med baggrund i tekniske opfindelser som mørtel tilføjer arkitekturen i form af fx en ny type teater, ægte hvælv etc. I skulpturen er det især romernes videreudvikling af portræt- og reliefkunst, der fortjener opmærksomhed, mens det romerske vægmaleri giver mulighed for at udvide gennemgangen af græsk vasemaleri, så eleverne får indsigt i, at maleri i antikken ikke begrænser sig til keramik som dekoration. Denne del af perspektiveringens kan med fordel foregå i samarbejde med latin.

Ud over den egentlige monumentgennemgang, som især har et kunst- og arkitekturhistorisk sigte, kan græsk kunst og arkitektur overalt anvendes til at uddybe forståelsen af og levendegøre teksternes miljø. Det græske vasemaleri er således vores bedste kilde til at illustrere næsten alle facetter af dagligliv i antikken og kan anvendes i utallige sammenhænge. På samme måde kan billeder af fx helligdomme, teatre eller almindelige græske boliger åbne elevernes øjne for det fysiske miljø, teksterne har eksisteret i.

Tilrettelæggelse

Ved tilrettelæggelsen af monumentgennemgangen er der to forhold at tage hensyn til: Dels at udnytte muligheden for at lade tekster og monumenter supplere hinanden fortolkningsmæssigt, dels at sætte tid af til at samle udviklingslinjerne i arkitektur og kunst, inden holdet i det skriftlige arbejde begynder at træne eksamensopgaver med kunst/arkitekturspørgsmål.

3.2. Arbejdsformer

3.2.1. Mundtligt arbejde

Varierede arbejdsformer i hele forløbet

De valgte arbejdsformer og tilrettelæggelsesformer tager udgangspunkt i det faglige. Stoffet og elevernes niveau bestemmer, hvilke arbejdsformer der anvendes i hver enkelt situation. Graden af selvstændighed i arbejdsformerne udvikles i takt med elevernes faglige progression.

Begynderfasen: Sproglig indlæring

I begynderfasen vil gennemgang af ny tekst og ny grammatik ofte foregå som klasseundervisning, hvor samtale mellem lærer og elever er i centrum, men det er vigtigt, at eleverne i undervisningen prøver at oversætte lettere passager selv allerede fra starten. Til det formål er pararbejde, organiseret som flere korte sekvenser i hver time, meget velegnet. Det giver eleverne selvtillid, at de selv formår at læse græsk, og det udvikler deres evne til mere selvstændigt at anvende fagets metoder, idet læreren hele tiden er til stede og kan hjælpe og korrigere. Analyse af udvalgte sætninger fra teksten er også velegnet stof til friere arbejdsformer. Arbejdet med grammatik og tekst skal foruden at formidle faglige kundskaber bidrage til, at eleverne får gode arbejdsvaner med hensyn til studie- og notatteknik.

Det er vigtigt, at såvel sætningsanalyse som morfologisk analyse og indøvelse af bøjningsformer mundtligt, på tavle, på øveark og på computer kobles tæt sammen med oversættelsesarbejdet. Til tekstgennemgangen – selv når det kun drejer sig om dagens tekststykke – hører også arbejdet med indholdsforståelse, kommentering og realia.

Kortvarigt arbejde i mindre grupper kan tidligt praktiseres som undervisningsdifferentiering, hvor de stærke elever hjælper de svage, eller hvor grupperne får forskellige opgaver alt efter niveau, og hvor læreren kan yde en ekstra indsats for de svagere grupper. Denne arbejdsform er også velegnet til grammatiske øvelser.

Begynderfasen: Tekstfortolkning og kulturstof

Arbejdet med tekstfortolkning og det dertil knyttede kulturstof ligesom arbejdet med oversatte tekster og monumenter egner sig fortrinligt til kortvarigt arbejde i mindre grupper eller mindre projektarbejde. Hvis grupperne har arbejdet med forskellige emner, kan det med fordel munde ud i elevoplæg som grundlag for perspektiverende diskussion i klassen. På dette niveau er opgaverne klart defineret af læreren, ligesom læreren hjælper og vejleder med hensyn til anvendelse af håndbøger og information på nettet.

Både mundtlig og skriftlig formidling er vigtige almene kompetencer. Forud for aflevering af det mundtlige eller skriftlige produkt er det vigtigt at læreren taler med eleverne om, hvordan de mest hensigtsmæssigt strukturerer og formidler stoffet både mht. form og indhold. Skriftlige produkter kan med fordel lægges ud på klassens konference eller kopieres som noter til den øvrige klasse. Mindre grupper er velegnede til at træne mundtlig formidling, idet eleverne her kan øve sig i fremlæggelse, inden den skal præsenteres for hele klassen.

Efter begynderfasen:

I takt med den faglige progression hos eleverne udvikler arbejdsformerne en højere grad af selvstændighed. De samme arbejdsformer anvendes som i begynderfasen, således foregår især den statiske tekstlæsning gennem hele forløbet hovedsagelig som klasseundervisning med inddragelse af gruppe- og pararbejde. Læreren sikrer gennem tilrettelæggelsen, at kravene til elevernes selvstændige indsats og ansvar øges både inden for de forskellige arbejdsformer, der anvendes i skoletiden, og i deres hjemmeforberedelse. Arbejdet i grupper skal i stadigt stigende grad afspejle, at det er det rum, hvor eleverne træner hinanden frem mod en individuel sikkerhed og selvstændighed. En højere grad af selvstændighed indebærer en større sikkerhed i at håndtere fagets metoder og hjælpemidler. Der kræves stadigt større overblik og evne til at bevæge sig i feltet mellem det konkrete og det abstrakte. Tilsvarende stilles der større krav til formidlingsdelen. Pejlemærket er, at eleverne til slut kan honorere kravene i forbindelse med studieretningsprojektet og eksamen. Eleverne får i stigende grad ansvar for selv at afgrænse og definere emneområder og formulere problemstillinger og arbejder hen imod en erkendelse af, hvordan forskellige indgangsvinkler til et materiale giver forskellige svar. Dette trænes ved arbejde med større og mindre projekter, der leder frem mod studieretningsprojektet. Det er vigtigt, at det – uanset elevernes grad af medindflydelse på projektet – fremgår tydeligt for eleverne, *hvorfor* projektet er relevant, *hvad* der er arbejdsopgaven i processen, *hvilke* produktkrav der er, *hvordan* de skal nå dertil, samt hvilke faglige og personlige kompetencer projektet skal træne dem i.

Notatteknik

Læreren skal fra begyndelsen instruere eleverne i en fornuftig systematik i forbindelse med notes-tagning: nedskrivning af enkeltgloser (helst i opslagsform med angivelse af køn, hovedtider og lign.), faste vendinger, grammatiske kommentarer (i stikordsform eller som henvisninger til grammatikken), indholdsmæssige kommentarer (i stikordsform) og stilistiske kommentarer. Nogle elever har svært ved at begrænse deres notestagning, og det må derfor indskærpes, at nedskrivning af oversættelse, i hvert fald i begyndelsen, hæmmer læringsprocessen. Den praktiske indøvelse af notatteknik kan støttes ved, at læreren i begyndelsen og lejlighedsvis også senere i forløbet skriver noterne på tavle eller overheadprojektor, dikterer gloser og oplysninger i relevant form eller lader en elev give oplysningerne i korrekt form.

Ekskursioner og studierejser

Projektarbejde kan med fordel danne baggrund for og indgå i studierejser og ekskursioner til lokale museer og byvandring med henblik på at se det antikke formsprog i arkitektur og skulptur. Ekskursioner kan bringe en udbytterig variation ind i undervisningen ved at perspektivere det gennemgåede stof. Fx sætter besøg på Nationalmuseet, Glyptoteket og afstøbningssamlinger væsentlige dele af pensum ind i en materialhistorisk sammenhæng, ligesom besøg på Det Kongelige Bibliotek kan åbne elevernes øjne for overleveringshistorien. Antikke dramaer indgår ofte i danske teatres repertoire, ligesom græsk-romerske temaer ofte danner grundlag for filmatiseringer. Universitetsbesøg bidrager til forståelse af de klassiske fags videnskabelige og internationale karakter. Med en grundig hjemmeforberedelse giver en studierejse til de antikke græske områder et førstehåndsindtryk af vigtige monumenter og lokaliteter og kan sætte det daglige arbejde i et umiddelbart nærværende perspektiv.

3.2.2. Skriftligt arbejde

Der skelnes mellem skriftligt arbejde som arbejdsform og som disciplin.

Som arbejdsform kan det skriftlige arbejde anvendes i næsten enhver sammenhæng i forbindelse med det stof, som klassen arbejder med, fx elektronisk rapportering i forbindelse med virtuel undervisning og skriftlige fremlæggelser af gruppe- og projektarbejde.

Som selvstændig disciplin findes det skriftlige arbejde under § 4.2 i læreplanen.

Valget af skriftlige opgaver foretages dels efter elevernes standpunkt, dels efter overvejelser over indlæringen. Der skal være en klar progression i opgaverne, så de

- træner elevernes sproglige kundskaber
- udvikler elevernes oversættelsesfærdighed
- understøtter elevernes selvstændige tekstarbejde og evne til fortolkning
- øver eleverne i at indsamle og bearbejde informationer og formidle dem på et velformuleret dansk
- indøver en metode til beskrivelse, analyse, fortolkning og perspektivering af monumenter
- forbereder eleverne til skriftlig eksamen.

Allerede tidligt i begynderfasen kan det skriftlige arbejde indgå som en variation i undervisningen, hvor eleverne ved små sproglige opgaver enten via elektroniske øveprogrammer eller via trykte øvelser fra begynderbogen får styrket deres evne til at overskue og fastholde det græske skriftbillede, og deres tilegnelse af morfologi og syntaks lettes. Når officielle eksamensopgaver introduceres, kan det være hensigtsmæssigt i begyndelsen at træne delopgaverne enkeltvis, inden eleverne får en fuldstændig opgave.

De skriftlige opgaver skal i rimeligt omfang behandle emner, som er relevante for den daglige tekstlæsning. Den skriftlige eksamensopgave er beskrevet under § 4.2 i læreplanen og omfatter:

- *en opgave i syntaktisk analyse*
- *oversættelsesopgaver: en version, dvs. en mere ordret oversættelse til dansk af et uddrag af den græske tekst (eventuelt med nogle mindre sproglige ændringer) samt opgaver i formbestemmelse og oversættelsesvurdering*
- *tekstforståelsesopgaver: tekstkommentering og perspektivering*
- *en billedopgave: analyse og perspektivering af et antikt græsk monument.*

Disciplinerne i det skriftlige arbejde

Syntaktisk analyse

Ved syntaktisk analyse forstås helsætningsanalyse, hvor evt. ledsætningers ledfunktion beskrives på lige fod med andre sætningsled, og hvoraf det fremgår, hvad det enkelte led er led til. Helsætningsanalysen foretages udelukkende med den syntaktiske struktur for øje, og analysen føres ned til det enkelte ords syntaktiske funktion.

Der kan arbejdes med forskellige opstillinger af analysen, både grafiske og verbaliserede, men det vil være hensigtsmæssigt, at eleverne indøver en udtømmende og entydig opstilling, som de er fortrolige med inden eksamen.

Oversættelsesopgaver:

1) En *version* af en passage i den græske tekst.

Versionen er en kontroloversættelse, der gengiver originalens ordvalg og grammatiske konstruktioner så tæt som muligt samtidig med, at den respekterer dansk sprognorm. Versionen skal markere de punkter, hvor den trykte oversættelse (translationen) er så fri, at den ikke gengiver originalens grammatiske konstruktioner. og den skal udtrykke alle ord i originalteksten.

2) Morfologisk bestemmelse af enkeltformer

Fra begyndelsen skal eleverne vænnes til at skelne skarpt mellem morfologisk og syntaktisk analyse. De skal lære at gøre præcise *sproglige* iagttagelser af ordenes morfologi og syntaks og at udtrykke sig klart og entydigt om disse iagttagelser. En skematisk opstilling, som sikrer, at alle enkeltheder i analysen er medtaget, kan anbefales.

3) Redegørelse for forskelle mellem den græske tekst og den trykte oversættelse

Forskellene kan være *syntaktiske*, fx at verbalformer gives med nominalformer, infinitte former ved finite ol., *semantiske*, fx at den danske oversættelse kan have karakter af en parafrase eller fri tolkning eller *idiomatiske* dvs. forskelle i den måde, hvorpå de to sprog udtrykker samme tanke. Eleverne skal beskrive forskelle, ikke selv komme med oversættelsesforslag, og de skal kunne skelne mellem væsentlige og uvæsentlige forskelle.

Tekstforståelsesopgaver

Der er et antal spørgsmål i tekstanalyse og -forståelse, dvs tekstkommentering og perspektivering. Af disse skal ét besvares.

I undervisningen trænes eleverne i at arbejde med en teksts genre, struktur, tema(er), forfatter/fortæller, nøgleord, centrale begreber og argumentation. Eleverne bør være fortrolige med begreber som redegørelse, analyse, diskussion, vurdering o.l. Eleverne trænes i at inddrage den græske tekst med præcise citater og henvisninger suppleret med henvisninger til den danske oversættelse.

Billedopgaven

Billedopgaven består af et antikt monument og perspektivering.

I undervisningen trænes eleverne i monumentanalyse. Eleverne skal på grundlag af en redegørelse for monumenttype, materiale, form, udsmykning m.m. analysere det antikke monumentet med henblik på at datere og fortolke det. Perspektiveringen skal vise, hvorledes det græske formsprog har sat sig spor i senere europæisk kunst og arkitektur. Da det kræver stor præcision at udtrykke sig skriftligt om kunst, er det vigtigt, at eleverne i undervisningen indøver en fast terminologi og meto-

de i arbejdet med kunsten. Det gælder både i analysen og dateringen af det antikke monument og i sammenstillingen af det antikke og det efterantikke monument

3.3. It

Brugen af informationsteknologi i græskundervisningen bidrager både til indlæring af fagets stof og metoder og til en indsigt i, at den kulturhistoriske refleksion kræver et særskilt og individuelt tankearbejde uanset de mange og gode informationsteknologiske hjælpemidler, der findes til faget.

Der er på internettet store mængder af tekst på græsk og i oversættelse (som regel på engelsk). Desuden er der omfattende billedsamlinger og samlinger af informationer, som kan bruges til tekstlæsningen i græsk og til arbejdet med baggrundsstof. De enkleste er blot tekster uden kommentarer eller hypertextfaciliteter, og de har især betydning for læreren ved tilrettelæggelse af egne undervisningsmaterialer. Nogle er sider med specifikt fagligt materiale om fx Agora, Delfi, Olympiske Lege eller forfatteres "hjemmeside", andre er samlinger af museers billeder som fx Vatikanets og Louvres hjemmesider. Både danske og internationale tidsskrifter er tilgængelige på internettet, fx det frit tilgængelige danske tidsskrift for græsk-romerske studier *Aigis*. Mere avancerede tekstsamlinger indeholder allerede tilrettede tekster med glosser og læservenligt layout. Mest avanceret er projekter som *Perseus*, der rummer en meget omfattende samling af græske tekster, oversættelser og en række hjælpemidler. Disse hjælpemidler omfatter sproglig hjælp til bestemmelse af former – det kan elever have glæde af allerede på begynderniveau – og betydninger, bl.a. direkte adgang til ordbogen *Liddell & Scott*. Desuden kan man søge på bestemte ord i alle databasens tekster, realleksika og billedsamlinger, hvilket kan være en nyttig hjælp i forståelsen af teksterne og i arbejdet med et bestemt tema. I samme forbindelse kan man have glæde af opslag i et webbaseret leksikon. De fleste skoler abonnerer på *Skolekom*, og derved har skolens elever og lærere gratis adgang til *Skoda*, der bl.a. indeholder det store engelske leksikon *Encyclopedia Britannica*, der har en seriøs og omfattende dækning af klassiske emner. Det er en god kilde til supplerende materiale, fx i forbindelse med elevers opgaveskrivning. Gyldendals, *Den Store Danske*, der er en gratis online-udgave af *Den Store Danske Encyklopædi*, har også en fin dækning af klassiske emner. Også *Wikipedia*, især den engelske udgave, dækker den klassiske oldtid godt, og erfaringen viser, at kvaliteten ofte er i top, men eleverne skal naturligvis bevidstgøres om nødvendigheden af en kritisk holdning.

Udnyttelse af informationsteknologien i græsk forudsætter, at skolens og elevernes egne maskiner er udstyret med fuldstændige græske tegnsystemer og diakritiske tegn. Man skal være opmærksom på, at udvikling af styresystemer i Windows og opdatering hermed af skolernes maskinpark kan medføre forældelse af græske skriftsystemer. Det er derfor vigtigt, at lærer og elever har adgang til de samme faciliteter, ligesom man skal være opmærksom på, at tekster, glosser og kommentarer med tiden kan vise sig utilgængelige pga. udvikling af programmel.

På de tidlige trin kan der arbejdes med computerstøttet undervisning, hvor eleverne ved hjælp af forskellige bl.a. webbaserede grammatikprogrammer trænes i elementære grammatiske færdigheder som bøjningsmønstre, indsætningsøvelser o.l. Erfaringen viser, at denne type indlæring for eleverne er en velkommen afveksling fra den almindelige klasseundervisning, og den får nogle elever til at bruge mere tid på indlæring af former, end de ellers ville have gjort.

Billeder af arkæologiske lokaliteter, kunstværker og andre materielle levn finder man på museers hjemmesider og i forskellige databaser og billedsamlinger, fx i *Perseus*. Eller man kan søge i fx *Flickr* og *Wikimedia Commons*.

Arkæologisk stof og billedsamlinger kan ikke blot findes i samlede projekter som *Perseus*, men også på museernes hjemmesider eller på den specielle skolebase www.pinakotek.dk. Ved at down-

loade og gemme billeder herfra på skolens intranet kan man opbygge lokale samlinger af egnet materiale, og her er et samarbejde med latin og billedkunst oplagt. Vær dog opmærksom på ophavsret-tigheder. Nogle lærere har kombineret links til relevante monumenter med oversigter og opgaver. Disse samlinger er velegnede til selvstændigt arbejde, både som forberedelse og som del af længere forløb i dobbelttimer eller på blokdage.

Eleverne kan have glæde af internettets nyheds- og diskussionsgrupper. I disse grupper kan de få besvaret spørgsmål, der dukker op i undervisningen, og de kan selv bidrage med svar. Dette har i sig selv en motiverende effekt, og samtidig åbner det elevernes øjne for de klassiske fags internationale karakter, når de diskuterer faglige emner med konferencedeltagere fra hele Europa og USA.

I alt fald nogle af de skriftlige opgaver skal afleveres og rettes elektronisk. Det kan foregå via e-mail eller læringsplatformens afleveringsmapper. Den elektroniske opgaveretning kan foregå på forskellig vis. Der findes programmer, der er skræddersyet til denne funktion, men man kan også bruge faciliteterne i et tekstbehandlingsprogram. Der vil normalt være flere muligheder, lidt afhængigt af, hvilket program, man bruger. De fleste programmer har en facilitet, så man kan indsætte kommentarer. Man kan også vælge at indskrive rettelselser og kommentarer med bestemte farver (evt. bruge forskellige farver for at skelne mellem forskellige typer af fejl eller kommentarer). Endelig kan man bruge programmets fodnotefunktion.

På emu.dk (under de enkelte klassiske fag) findes en del materiale om it i de klassiske fag, søg fx på "It i undervisning" eller andre relevante emneord. Et udviklingsprojekt afsluttet i 2013 har publiceret et stort materiale om forskellige it-redskaber i undervisningen i oldtidskundskab: <http://www.emu.dk/modul/it-projekt>. Desuden formidler de klassiske EMU-sider relevante links til anvendelige hjemmesider og ressourcer på internettet.

3.4. Samspil med andre fag

Græsk på A-niveau vil typisk være et studieretningsfag og som humanistisk basisfag kunne indgå i et utal af sammenhænge i enhver studieretning. Ofte vil der være tale om blandede studieretninger, hvor ikke alle elever har græsk. Det er vigtigt at være opmærksom på, at dette forhold ikke forhindrer samarbejde med de øvrige fag i studieretningen. Selv om en del af klassen ikke kan læse tekster på græsk, kan de læse dem i oversættelse, og det vil være en god øvelse for græskeleverne at øve sig i at formidle stof, som de har erhvervet særlig indsigt i, til deres kammerater. Oftest vil græsk A sammen med latin A danne en klassisk studieretning. Det er en god ide, at holdets græsklærer og latinlærer fra begyndelsen koordinerer undervisningen, så at de utallige muligheder for fagligt samspil udnyttes.

3.5. Typer af undervisningsmaterialer

Ordbog og grammatik er fagets vigtigste hjælpemidler.

Ordbøger

Det kræver øvelse at bruge en ordbog, og eleverne bør tidligt lære at læse en ordbogsartikel, så de forstår opbygningen af den enkelte artikel med symboler og forkortelser. Eleverne kan gennem ordbogsøvelser blive fortrolige med systematikken, fx betydningsudvikling, forhold mellem konkret og abstrakt betydning, syntaktisk struktur osv. Især til det mundtlige hjemmearbejde og kursorisk læsning i grupper kan frekvensbaserede ordlistor være hensigtsmæssige, særligt i begynderfasen.

Grammatik

Brugen af en grammatik, både morfologi og syntaks, kræver øvelse. Det anbefales, at eleverne fra begyndelsen lærer at bruge en grammatik til støtte for tekstlæsningen og bliver fortrolige med den anvendte terminologi, indholdsfortegnelse og registre, paradigmer mm.

Leksika og håndbøger

Eleverne skal kunne benytte håndbøger og leksika, der dækker mytologi, litteraturhistorie, kunsthistorie, kulturhistorie og politisk historie. Tidsskriftartikler, monografier eller afsnit i monografier i trykt eller elektronisk form udvider elevernes historiske, kultur- og litteraturhistoriske kendskab.

Andre hjælpemidler

Det anbefales, at der i klasselokalet findes historiske kort over oldtidens Hellas og Middelhavsområdet, og at eleverne kan disponere over et historisk atlas.

Der findes desuden mange audiovisuelle hjælpemidler, fx cd, dvd og video, billeder, enten i elektronisk form eller som dias og samlinger på museer.

3.6. Progression

I undervisningen tages der hensyn til, at der er progression i tilrettelæggelse, i temaer, i det stof, der behandles i undervisningen og i arbejdsformerne. Progressionen er beskrevet i denne vejledningskap. 3.1 og 3.2.

4. Evaluering

4.1. Løbende evaluering

Der evalueres i græsk inden for de rammer, som skolens evalueringsplan og klasseteamets aftaler fastlægger. Evalueringen skal altid tage udgangspunkt i de faglige mål. Evalueringen kan ske enten ved individuelle samtaler eller som dialog mellem læreren og hele klassen, og der kan evalueres skriftligt. Det er vigtigt, at der altid er kommunikation mellem læreren og holdet om det faglige mål med undervisningen og de arbejdsformer, der bedst tjener til at nå målet. Bevidsthed herom giver tryghed og giver eleverne overskud til at erkende evt. faglige problemer og fokusere på løsningen af dem.

Den mundtlige individuelle evaluering kan fx finde sted i forbindelse med karaktergivningen eller foregå som en dialog mellem læreren og holdet.

Skriftlig evaluering kan fx foregå elektronisk via den læringsplatform, som skolen benytter. Den kan da have karakter af et overordnet spørgeskema. Skriftlig evaluering kan også tage udgangspunkt i skriftlige test. I så fald er det vigtigt at teste i flere ting for at få et så nuanceret billede som muligt af elevernes kunnen.

Elever kan have glæde af at bruge de sidste minutter af en time på at skrive dagbog (logbog) eller notere overvejelser for sig selv i deres egne noter om deres aktivitet i den enkelte time, forberedelsen til timen, det faglige udbytte af timen og eventuelle faglige ”huller”, de ønsker dækket ved selvstudium, lektieværksted eller ved lærerens hjælp i den følgende time.

Delmål, som eleven selv sætter sig, for hvad vedkommende ønsker at lære inden for de efterfølgende fjorten dage eller den følgende måned, bidrager til at øge elevens opmærksomhed på læringsprocessen og styrker den dermed. Man kan også vælge i stedet at benytte de sidste 5-10 minutter af en

time én gang om ugen eller om måneden til at lade eleverne reflektere over, om de har nået de mål, de har sat sig. Dette kan med fordel følges af en kort dialog på klassen.

De ovennævnte muligheder for løbende evaluering kan kombineres og vælges under hensyntagen til holdets størrelse, sammensætning og niveau.

4.2. Prøver

Græsk afsluttes med en mundtlig og en skriftlig prøve. Regelgrundlaget for eksamensafholdelse er læreplanen og eksamensbekendtgørelsen:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=152744>

Den skriftlige prøve

De enkelte delspørgsmål i den skriftlige prøve er behandlet i denne vejlednings kap. 3.2.2. Af de 4 delopgaver er de to første sproglige, den tredje drejer sig om tekstforståelse og den sidste er monumentanalyse. De to sproglige opgaver tæller tilsammen to tredjedele af karakteren, og de to sidste opgaver tæller tilsammen en tredjedel. Således tæller i bedømmelsen de to sproglige opgaver dobbelt.

Den mundtlige prøve

Censor skal godkende prøvematerialet, og det er god skik, eksamensopgaverne er censor i hænde senest en uge før eksamen.

Eksamensspørgsmålet i græsk består af:

- et enkelt tekststykke på højst ½ normalside, udtaget af en af de statarisk læste tekster, der er behandlet i undervisningen. ”*Den græske eksamenstekst må ikke være forsynet med vejledende spørgsmål eller overskrifter*” jvf. § 4.2, men alene angive forfatter, værk og side- og linjetal eller anden tydelig markering, således at eksamensteksten let kan identificeres af eksaminanden i forberedelseslokalet
- en efterantik ekstemporaltekst på op til 5 normalsider. Ekstemporalteksten udvælges således, at den tydeligt enten taler sammen med den græske eksamenstekst eller tydeligt repræsenterer temaer, som har været behandlet i undervisningen. Det er en god idé, at læreren allerede under planlægningen af undervisningen tænker på mulige perspektiverende ekstemporaltekster. Eksaminator og censor skal være opmærksom på, at perspektivtekstens muligheder ikke skal bero på en enkelt måske for andre end læreren skjult pointe, som det kan være vanskeligt for eksaminanden at gætte. Hver enkelt ekstemporaltekst skal forsynes med en overskrift, der rummer oplysninger om forfatter og værk, placerer den i tid og, hvis det er nødvendigt, introducerer til tekstens indhold.

Eksaminandernes viden om græsk kultur og om den antikke kulturs betydning i senere europæisk kultur bygger på dokumentarisk grundlag, dvs. den er defineret af de læste tekster, herunder tekster læst kursorisk og i oversættelse, af perspektiverende tekster og af det arkæologiske materiale, der er behandlet i undervisningen. Dette materiale kan inddrages i eksaminationen.

4.3. Bedømmelseskriterier

Bedømmelseskriterierne fremgår af læreplanen. Der må i de enkelte discipliner i nogen grad tages hensyn til sværhedsgraden, også selv om der eksamineres i læst tekst. Problemer med sværhedsgra-

den opstår som regel, hvor teksten sprogligt er vanskelig, eller hvor den indholdsmæssigt er let, og det er ikke altid muligt helt at undgå dette problem i udvælgelsen af eksamensspørgsmål.

Hovedvægten lægges på det græske tekststykke, både ved eksamination og karaktergivning.

Overordnet gælder det, at der skal anlægges en helhedsvurdering, hvor alle discipliner undtagen oplæsningen indgår i bedømmelsen. Da indholdsforståelsen forudsætter, at teksten kan læses, er eksamen i græsk en sproglig prøve, og ingen eksamenspræstation kan bedømmes som tilstrækkelig, hvis det sproglige (oversættelse og sproglig analyse) er klart uacceptabelt. En præstation kan omvendt heller ikke bedømmes som fremragende, hvis der er alvorlige mangler i en af disciplinerne.

4.3.1 Karaktergivning. 7-trins skalaen

I forbindelse med karaktergivning anvendes 7-trinsskalaen. Karaktererne 12, 7 og 02 beskrives nedenfor fyldigere udfoldet for græsk på A-niveau således:

Græsk A, stx, skriftlig

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
12	fremragende	I behandlingen af en ukendt græsk originaltekst fra kerneperioden anvender eksaminanden meget sikker faglig viden om græsk sprog og kultur i besvarelsen af de sproglige opgaver, i tekstforståelsen og i fortolkningsopgaverne. Besvarelsen er meget velstruktureret, selvstændig og sikker, og der er kun uvæsentlige mangler.
7	godt	I behandlingen af en ukendt græsk originaltekst fra kerneperioden anvender eksaminanden i rimelig grad faglig viden om græsk sprog og kultur i besvarelsen af de sproglige opgaver, i tekstforståelsen og i fortolkningsopgaverne. Besvarelsen er sammenhængende og overvejende sikker.
02	tilstrækkeligt	I behandlingen af en ukendt græsk originaltekst fra kerneperioden anvender eksaminanden i mindre grad faglig viden om græsk sprog og kultur i besvarelsen af de sproglige opgaver, i tekstforståelsen og i fortolkningsopgaverne. Besvarelsen er noget usammenhængende og usikker.

Græsk A, stx, mundtlig

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
12	fremragende	Eksaminanden oversætter meget selvstændigt og sikkert og anvender meget sikker faglig viden om græsk sprog og kultur i den sproglige og indholdsmæssige behandling af teksten. I perspektivering viser eksaminanden stort fagligt overblik over den græske kultur og dens betydning.
7	godt	Eksaminanden oversætter overvejende sikkert og anvender overvejende sikker faglig viden om græsk sprog og kultur i den sproglige og indholdsmæssige behandling af teksten. I perspektivering viser eksami-

		nanden godt fagligt kendskab til græsk kultur og dens betydning.
02	tilstrækkeligt	Eksaminanden oversætter usikkert og anvender i mindre grad faglig viden om græsk sprog og kultur i den sproglige og indholdsmæssige behandling af teksten. I perspektiveringen viser eksaminanden mangelfuldt kendskab til græsk kultur og dens betydning.